

WET GEBRUIK FRIESE TAAL

Memorie van Toelichting

1. Algemeen

Met dit wetsvoorstel worden de mogelijkheden voor het gebruik van het Fries in het rechtsverkeer en het bestuurlijk verkeer versterkt. Het doel van deze wet is om in de provincie Fryslân het recht van een ieder te garanderen om gebruik te maken van zijn eigen taal, hetzij Nederlands of Fries, in de rechtszaal en in het contact met bestuursorganen en daarmee de gelijke positie van het Fries en het Nederlands in de provincie Fryslân te waarborgen. Het wetsvoorstel bevat een algemene bepaling waarin de positie van het Fries als tweede officiële taal wordt gemarkeerd. De introductie van een Raad voor de Friese taal is tevens een onderdeel van deze wet. De Raad voor de Friese taal kan door middel van taken en bevoegdheden neergelegd in deze wet bijdragen aan een versterking en waarborging van de Friese taal in de provincie Fryslân. De invulling van deze taken worden in paragraaf 8 nader toegelicht. Voorts bevat dit wetsvoorstel aanvullende bepalingen inzake de eed en belofte in de Friese taal, met name in het rechtsverkeer. Tot slot wordt in deze memorie van toelichting ook ingegaan op Friestalige modellen voor onder meer kandidaatstelling bij verkiezingen.

2. Achtergrond

De verantwoordelijkheid van de rijksoverheid om zorg te dragen voor de Friese taal is voor het eerst erkend in de jaren vijftig¹ van de vorige eeuw en werd herbevestigd naar aanleiding van het rapport van de interdepartementale Commissie Friese Taalpolitiek (beter bekend als Commissie-Van Ommen) in 1970². Naar aanleiding van dat rapport oordeelde het kabinet dat met inachtneming van de eenheid van het culturele beleid en rekening houdend met de belangen van de Friese bevolking het rijksbeleid erop gericht moet zijn, in samenspel met de provincie Fryslân en de gemeentelijke overheden in Friesland, de eigenheid van de Friese taal en taalcultuur te waarborgen.

Ook in internationale verdragen is de positie van de Friezen en het Fries als tweede officiële taal erkend. Op 2 mei 1996 heeft de regering van het Koninkrijk der Nederlanden bij de Raad van Europa officieel te kennen gegeven dat door Nederland het Europees Handvest voor regionale talen of talen van minderheden is aanvaard, nadat de Tweede Kamer op 19 oktober 1995 en de Eerste Kamer op 23 januari 1996 een daartoe strekkend wetsvoorstel hadden aangenomen³. Met dit handvest heeft de Nederlandse regering zich verplicht het Fries als tweede officiële taal in de provincie Fryslân te bevorderen en in stand te houden. Het Handvest is voor Nederland op 1 maart 1998 in werking getreden.

Ook met het Kaderverdrag inzake de bescherming van nationale minderheden, dat als verdrag van de Raad van Europa in werking is getreden op 1 februari 1998⁴ verbindt

¹ Kamerstukken II, 1953 – 1954, 3321, nr. 1

² Kamerstukken II, 1969 – 1970, 10728, nr. 1

³ Stb 1996, nr. 136

⁴ Trb. 1995, nr. 197

Nederland zich aan afspraken die de positie van de Friezen als nationale minderheid beschermen. Onder het Kaderverdrag zijn de Friezen in Nederland als enige nationale minderheid in de zin van het Kaderverdrag erkend. De lidstaten die dit verdrag ondertekenen en ratificeren, verplichten zich tot het bevorderen van de volledige en daadwerkelijke gelijkheid van tot nationale minderheden behorende personen op alle economische, maatschappelijke en culturele terreinen. Ook moeten de omstandigheden waaronder zij hun cultuur en identiteit tot uitdrukking kunnen brengen en deze kunnen behouden en ontwikkelen, gewaarborgd worden. Het Nederlandse parlement heeft in 2004 ingestemd met het voorstel van de regering dat het Kaderverdrag een expliciet beschermende werking voor het Fries zal inhouden⁵. Nederland heeft het verdrag op 16 januari 2005⁶ geratificeerd, waarna het op 1 juni 2005 voor ons land in werking is getreden.

3. Bestuursafpraak Friese taal en cultuur

In 1981 werd door de toenmalige ministers van Binnenlandse Zaken en Justitie de commissie Friese taal ingesteld met als taak advies uit te brengen over de plaats van de Friese taal in het bestuurlijk verkeer. Het advies verscheen in 1985. Op basis hiervan kwam uiteindelijk in 1989 de eerste bestuursafpraak Friese taal en cultuur tot stand, in 1995 gevolgd door een wijziging van de Algemene wet bestuursrecht, waarbij een wettelijke regeling voor het Fries als bestuurstaal is geïntroduceerd (zie par. 5).

In de considerans van de eerste bestuursafpraak werd expliciet de gezamenlijke verantwoordelijkheid van de provinciale en de rijksoverheid voor het waarborgen van de Friese taal en cultuur vastgelegd. Op 4 juli 1989 is de eerste bestuursafpraak Friese taal en cultuur ondertekend⁷. Door middel hiervan hebben Rijk en provincie Fryslân gezamenlijk hun ambities ten aanzien van de Friese taal en cultuur vastgelegd. Zowel Rijk als provincie is van oordeel dat het wenselijk is om de Friese taal en cultuur in stand te houden en te bevorderen, alsmede burgers de mogelijkheid te bieden zich binnen de provincie Fryslân vrij te kunnen uiten in de Friese dan wel de Nederlandse taal. De bestuursafpraak Friese taal en cultuur werd in 1993 en 2001 vernieuwd. Gelet op het tienjarig karakter van de laatste bestuursafpraak zijn ter fasering van de afspraken een aantal uitvoeringsconvenanten gesloten

Het behoud en de verdere ontwikkeling van een levend erfdeel van taal en cultuur is niet mogelijk zonder daarvoor – in samenhang met andere beleidsterreinen – toepasselijke en noodzakelijke voorwaarden te scheppen en te handhaven.

In de bestuursafpraak zijn afspraken vastgelegd op het gebied van onderwijs, media, rechterlijke autoriteiten, bestuurlijke autoriteiten, cultuur, het sociale en economische leven en grensoverschrijdende uitwisselingen. Om het belang van deze afspraken en de gezamenlijke verantwoordelijkheid van Rijk en provincie te onderstrepen wordt in het wetsvoorstel een bepaling opgenomen waarin het instrument van de bestuursafpraak Friese taal en cultuur een wettelijke grondslag krijgt. Indien nodig kunnen partijen

⁵ Handelingen 2004-2005, Eerste Kamer, 23-12-2004, nr. 7, pag 338-348 (26389)

⁶ Trb. 2005, nr. 77

⁷ Kamerstukken II, 1988-1989, 20800 VII, nr. 36

desgewenst uitvoeringsconvenanten sluiten om de fasering van afspraken te regelen.

4. Fries in het bestuurlijk verkeer

In 1995 is de Algemene wet bestuursrecht gewijzigd⁸. De regering achtte het uiteindelijk toch wenselijk wetgeving tot stand te brengen om de positie van de Friese taal als tweede bestuurstaal in de provincie Friesland wettelijk te verankeren. Het verlangen vanuit Fryslân om de Friese taal een plaats te geven in het bestuurlijk verkeer speelt al vanaf de jaren vijftig van de vorige eeuw. Naar aanleiding van een advies van de commissie-Kingma Boltjes nam het toenmalige kabinet in 1953 weliswaar een inhoudelijk standpunt in over de plaats van het Fries zowel in het bestuurlijk verkeer als in het rechtsverkeer⁹. Zo werd het gebruik van het Fries in het mondelinge verkeer tussen burger en overheid over en weer in beginsel toegestaan. Een wettelijke regeling voor het Fries in het bestuurlijk verkeer werd destijds niet nodig geacht.

Nederland voldoet met de bepalingen in de Algemene wet bestuursrecht in formele zin aan de verdragsverplichtingen betreffende de regels die in de internationale verdragen gesteld zijn voor het Fries in het bestuurlijk verkeer, maar die regels gaan niet uit van het principe van gelijke rechten van de beide talen in Fryslân. Bijgevolg heeft het Fries nog steeds een bescheiden positie in het bestuurlijk verkeer in de provincie Fryslân. De Algemene wet bestuursrecht bevat namelijk verschillende uitzonderingsbepalingen waardoor het recht van een burger die zich van het Fries wil bedienen vrij eenvoudig kan worden aangetast of beperkt. Daarom worden in het voorliggend wetsvoorstel verschillende bepalingen afkomstig uit de Awb aangescherpt om aldus een betere waarborg te kunnen bieden voor de gelijke positie van het Fries ten opzichte van het Nederlands in de provincie Fryslân. Ook wordt de sinds 2002 geldende gewoonte om in de Staatscourant regelingen die de Friese taal en cultuur betreffen, mede in de Friese taal te publiceren in dit voorstel een wettelijke grondslag gegeven. De wet regelt dat de bepalingen van deze wet en de daarop gebaseerde regelgeving ook in het Fries worden gepubliceerd. Deze publicatie in het Fries geschiedt naast, en niet in de plaats van, de bekendmaking in de zin van de Bekendmakingswet. Dit betekent ook dat ingeval van verschillen tussen de bekendgemaakte Nederlandse tekst en de gepubliceerde Friese vertaling, eerstgenoemde tekst leidend is.

5. Versterken van de positie van de Friese taal in het bestuurlijk verkeer

De Algemene wet bestuursrecht stelt dat een ieder de Friese taal kan gebruiken in het verkeer met bestuursorganen voor zover deze in de provincie Fryslân zijn gevestigd. Wel kunnen bestuursorganen verzoeken de Nederlandse taal te gebruiken op de grond dat het gebruik van de Friese taal tot een onevenredige belasting van het bestuurlijk verkeer leidt. Een bepaling dat het gebruik van het Fries tot een onevenredige belasting van het bestuurlijk verkeer leidt, past in zijn algemeenheid niet in het streven van het kabinet naar een gelijke positie voor het Fries en het Nederlands in de provincie Fryslân. Daarom wordt in dit wetsvoorstel deze uitzonderingsbepaling geschrapt. Alleen voor de Waddeneilanden

⁸ Stb. 1995, 302

⁹ Kabinetsstandpunt van 9 december 1953, Kamerstukken II, 1953/54, 3321, nr. 1

en de gemeente Weststellingwerf blijft de bestaande uitzonderingsbepaling gehandhaafd, omdat in deze gemeenten het Fries amper wordt gebruikt als omgangstaal van de bevolking.

Het is van grote betekenis dat een ieder in het verkeer met bestuursorganen in de provincie Fryslân zich kan bedienen van het Nederlands dan wel het Fries. Daarbij past ook dat de wet moet borgen dat het bestuursorgaan zich in het mondeling verkeer van de Nederlandse taal bedient, als het gebruik van de Friese taal tot een onbevredigend verloop van het mondeling verkeer tussen burgers en het bestuursorgaan zou leiden. In de praktijk levert dat voor zover bekend geen problemen op. Dat betekent evenwel niet dat op basis van dit wetsvoorstel een willekeurige burger kan afdwingen dat een gehele hoorzitting in het Nederlands dient te geschieden. Daar is ook geen aanleiding toe. Immers, op de meeste scholen in Fryslân vormt onderwijs in de Friese taal een verplicht onderdeel van de onderwijsactiviteiten op basis van de Wet op het primair onderwijs en de Wet op het voortgezet onderwijs. Daarnaast zijn ook cursussen Fries voor volwassenen volop beschikbaar. Een en ander betekent dat in Fryslân het overgrote deel van de bevolking het Fries kan verstaan en in veel gevallen ook kan lezen.

In de praktijk hebben de meeste Friese gemeenten al een verordening inzake het gebruik van de Friese taal in het bestuurlijk verkeer vastgesteld. Op basis van de Awb kunnen in Fryslân gevestigde bestuursorganen, die niet tot de centrale overheid behoren, regels stellen over het gebruik van de Friese taal in schriftelijke stukken. Het voorstel is om deze bestuursorganen wettelijk voor te schrijven dat zij regels opstellen inzake het gebruik van de Friese taal zowel in schriftelijke stukken als in het mondeling verkeer. De regels bevatten in ieder geval bepalingen aangaande het versterken van de positie van de Friese taal binnen het werkgebied van het betreffende bestuursorgaan. Ook kunnen zij aanvullend een beleidsplan opstellen over het gebruik van de Friese taal. Een uitzondering wordt gemaakt voor een aantal gemeenten in de provincie Fryslân, waar de Friese taal niet de dagelijkse omgangstaal is van het overgrote deel van de bevolking. Het betreft de gemeenten Ameland, Schiermonnikoog, Terschelling, Vlieland en Weststellingwerf. Dit wetsvoorstel laat in voorkomende gevallen aan gemeenten de ruimte om in hun beleidsplan of verordening bepalingen op te nemen inzake het gebruik van het Bildts of Stellingwerfs. Daarmee wordt aangesloten bij de bestaande praktijk in deze gemeenten.

6. Fries in het rechtsverkeer

De gebeurtenissen die naderhand bekend zouden staan als Kneppelfreed (Knuppelvrijdag) vormen een ijkpunt voor de emancipatie van de Friese taal in het onderwijs en in het rechtsverkeer. We beperken ons in deze memorie van toelichting tot het rechtsverkeer.

Op vrijdag 16 november 1951 moest de Friese journalist en politicus Fedde Schurer voor de rechter verschijnen. Hij had in een krantenartikel de rechterlijke macht beledigd omdat een kantonrechter eerder dat jaar tijdens een strafzitting net gedaan had alsof hij geen Fries verstond. In Leeuwarden, voor het Paleis van Justitie, liep de strafzaak uit op vechtpartijen met de politie waarbij drie gewonden vielen. Fedde Schurer had niet de schermutselingen, maar wel de rechtszaak bewust uitgelokt: hij wilde de rechter een

uitspraak over de positie van het Fries in de rechtspraak ontlokken. In 1956 kwam wetgeving tot stand die het gebruik van de Friese taal in het rechtsverkeer regelde.

Daartoe werd in 1953 een wetsvoorstel houdende enige regelen betreffende het gebruik van de Friese taal in het rechtsverkeer¹⁰ ingediend. De wet zou in 1956 in werking treden. Sindsdien is in de provincie Fryslân het Fries tijdens rechtszittingen toegestaan. Overigens kon een rechter het recht op het gebruik van het Fries tijdens een rechtszaak nog wel ongedaan maken, als dit naar zijn oordeel een behoorlijke rechtsgang in de weg zou staan.

In 1995 zijn naar aanleiding van het advies¹¹ van de Commissie Friese taal in het rechtsverkeer (1992) een aantal wijzigingen doorgevoerd, die hebben geleid tot de Wet gebruik Friese taal in het rechtsverkeer. Deze wet, die met ingang van 1997 in werking is getreden, heeft de gebruiksmogelijkheden voor het Fries in de rechtszaal verruimd.

Vanaf 1997 heeft de rechterlijke macht dan ook ervaring kunnen opdoen met de nieuwe regeling inzake het gebruik van het Fries in het rechtsverkeer. De wettelijke regeling levert als zodanig weinig complicaties op. Om die reden is er voor het kabinet, gelet op het in 2010 tot stand gekomen regeerakkoord, waarin een taalwet inzake de gelijke rechten van het Nederlands en het Fries in de provincie Fryslân wordt aangekondigd, aanleiding om de huidige beperkingen inzake het gebruik van het Fries in het rechtsverkeer zoveel mogelijk ongedaan te maken. De wijzigingen in het onderhavige wetsvoorstel beogen hieraan uitvoering te geven.

7. Versterken van de positie van de Friese taal in het rechtsverkeer

Voorgesteld wordt om de Wet gebruik Friese taal in het rechtsverkeer in te trekken. De artikelen van genoemde wet zullen grotendeels in gewijzigde vorm terug te vinden zijn in de nieuwe Wet gebruik Friese taal. Door middel van aanpassing van bestaande bepalingen wordt het mogelijk gemaakt om de regels in overeenstemming te brengen met het standpunt van het kabinet dat de Friese taal binnen de provincie Fryslân een gelijkwaardige positie naast het Nederlands verdient. In het algemene gedeelte van deze memorie van toelichting worden de belangrijkste aanpassingen toegelicht.

De artikelen 3, 4 en 5 van de Wet gebruik Friese taal in het rechtsverkeer bevatten een aantal elementen die het gebruik van de Friese taal in het rechtsverkeer onnodig beperken. Zo is het aan de rechter om te bepalen, indien hij dat wenselijk acht, dat ter terechtzitting bijstand door een tolk wordt verleend, mits de rechtsgang daardoor naar het oordeel van de rechter niet onnodig wordt vertraagd. In het voorliggende wetsvoorstel worden deze beperkingen geschrapt en is de tekst aangepast op een wijze die beter aansluit bij de wens van het kabinet om de gelijkheid van de Friese en Nederlandse taal in de provincie Fryslân te bewerkstelligen. Daarbij wordt erop toegezien dat de belangen van betrokkenen in een rechtszaak niet worden geschaad, wanneer een der partijen onvoldoende kennis heeft van de Friese taal. Aanvullend wordt geregeld dat rechterlijke instanties in Fryslân in bepaalde gevallen kunnen afzien van bijstand door een tolk. Hiervoor moeten zij, in overleg met de Orde van Advocaten in het arrondissement

¹⁰ Kamerstukken II, 1953-1954, 3553, nr. 3, Memorie van Toelichting

¹¹ 'Fries in het Rechtsverkeer', uitgave van de ministeries van Justitie en Binnenlandse Zaken en de Fryske Akademy, blz. 27 e.v., maart 1992

Leeuwarden regels opstellen die in de Staatscourant worden gepubliceerd, zodat openbaarheid en rechtszekerheid is gewaarborgd. Denkbaar is dat in die regels wordt bepaald dat de rechter die de leiding van de zitting heeft dan wel de griffier in bepaalde gevallen gerechtigd is een Nederlandse samenvatting te geven van wat ter zitting wordt gewisseld, mits dat naar het oordeel van betrokkenen acceptabel is. Mocht in de praktijk blijken dat die regels aanvulling of wijziging behoeven, dan kan dit in overleg met de advocatuur worden afgesproken, zonder dat hiervoor aanpassing van de wet in formele zin nodig is.

De huidige wetgeving stelt dat hetgeen in het Fries wordt gesproken, indien het in het proces-verbaal wordt opgenomen, in het Fries wordt vermeld. De rechter kan evenwel bepalen dat een vertaling in het Nederlands wordt gemaakt of dat opnemings van hetgeen in het Fries gesproken is in het proces-verbaal niet plaatsvindt, en dat het proces-verbaal in het Nederlands wordt opgesteld met in dat geval de aantekening dat het Fries is gebezigd. Dit wijkt af van de lijn die in het bestuurlijk verkeer wordt gehanteerd. Daar wordt in het verslag van openbare vergaderingen uitgegaan van het taalgebruik van de spreker: wat in het Fries wordt gezegd, wordt in het Fries genotuleerd. Omdat het beleid van het kabinet erop is gericht de positie van het Nederlands en Fries in de provincie Fryslân op basis van gelijkheid te regelen, wordt in het voorliggend wetsvoorstel bepaald, dat in het proces-verbaal van de terechtzitting het Fries wordt gehanteerd, in die gevallen waarin ter zitting van het Fries is gebruik gemaakt. Uiteraard geldt hierop een uitzondering voor strafzaken buiten de provincie Fryslân waarin sinds 1956 het gebruik van de Friese taal in voorkomende gevallen mogelijk is. In die situatie wordt in het proces-verbaal de Nederlandse taal gehanteerd, waarbij in het proces-verbaal wordt aangetekend dat een of meer betrokkenen van de Friese taal hebben gebruik gemaakt.

Tevens wordt het wenselijk geacht te bepalen dat in dagvaardingen en telasteleggingen wordt aangegeven dat een verdachte of gedaagde het recht heeft om op een zitting in de provincie Fryslân Fries te spreken. Daarmee wordt voor de betrokkenen buiten twijfel gesteld dat het Fries in de rechtzaal kan worden gebezigd. Een dergelijke bepaling is geheel in lijn met een aanbeveling van het comité van deskundigen van de Raad van Europa dat belast is met het toezicht op de naleving van de verplichtingen die uit het Europees Handvest voor regionale talen of talen van minderheden voortvloeien.

Een andere maatregel om de gelijkheid van het Fries en het Nederlands te bevorderen is om de vergoeding van tolken ook in civiele en bestuursrechtelijke zaken ten laste van het Rijk te laten komen. Dat is nu al het geval voor strafzaken. Aanvullend wordt evenwel voorgesteld om in civiele zaken de rechter de mogelijkheid te geven hiervan af te wijken. In de wet wordt een bepaling opgenomen dat de kosten voor een tolk of vertaling worden toegewezen aan degene die te kennen geeft dat er behoefte is aan een tolk c.q. vertaler. De rechter moet voor een dergelijke kostentoedeling uiteraard wel zwaarwegende motieven aandragen.

Bij de inschrijving van stukken of opgaven in openbare registers werd tot nog toe, op een enkele uitzondering na, de Friese taal gelijkgesteld met een vreemde taal. Stukken in de Friese taal bestemd voor openbare registers werden niet ingeschreven. Er moest een letterlijke vertaling in het Nederlands, vervaardigd en voor overeenstemmend verklaard door een voor de Friese taal als bevoegd toegelaten vertaler worden geleverd, welke dan werd ingeschreven. Ingeval van een notariële akte, mocht de notaris de Nederlandse

vertaling aanleveren. Het Friese document was in feite non-existent. Een dergelijke regeling past niet in de opvatting van het kabinet dat in een nieuwe taalwet de gelijke rechten van de Nederlandse taal en de Friese taal in de provincie Fryslân worden gewaarborgd. De hoofdregel is dan ook dat bij inschrijving van Friese stukken in een openbaar register zowel het Friese document als ook de Nederlandse vertaling worden ingeschreven.

Twee uitzonderingen op deze regel, die al eerder tot stand waren gekomen, blijven ook in de nieuwe wet van kracht. Nu reeds is in artikel 35, tweede lid, van de Wet beëdigde tolken en vertalers geregeld dat van inschrijving van een Nederlandse vertaling kan worden afgezien indien het de statuten van een vereniging of stichting betreft welke haar werkzaamheden geheel of gedeeltelijk in de provincie Fryslân verricht. In deze gevallen kan dus ook onder de nieuwe wet worden volstaan met de inschrijving van de Friese akte. Deze bepaling, welke thans is opgenomen in artikel 35, tweede lid, van de Wet beëdigde tolken en vertalers, wordt in de Wet gebruik Friese taal opgenomen. Het betreft hier overigens uitsluitend stichtingen of verenigingen die een zetel hebben in de provincie Fryslân, zoals in de artikelen 27 en 286 van Boek 2 van het Burgerlijk Wetboek is bepaald. Een tweede uitzondering betreft de akten van de burgerlijke stand van gemeenten in de provincie Fryslân. Deze worden, zoals nu reeds het geval is, in beide talen - het Nederlands en het Fries - opgesteld en ingeschreven.

Nieuw is dat voor Friestalige akten die goedkeuring behoeven van de rechter niet in alle gevallen een Nederlandse vertaling nodig is. In dit wetsvoorstel is de bepaling opgenomen dat van een Nederlandse vertaling kan worden afgezien indien het ontwerp van een akte wordt voorgelegd aan een rechter in een rechterlijke instantie in de provincie Fryslân.

8. Raad voor de Friese taal

Het Consultatief Orgaan Fries is in 1998 ingesteld als adviesorgaan van de Minister van Binnenlandse Zaken op grond van artikel 7, vierde lid, van het Europees Handvest voor regionale talen of talen van minderheden. Conform het Instellingsbesluit Consultatief Orgaan Fries 2010¹² heeft dit adviesorgaan de taak om de minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties te adviseren over de uitvoering van de Bestuursafpraak Friese taal en cultuur tussen Rijk en provincie Fryslân. Daarnaast kan het Consultatief Orgaan Fries ook adviseren over alle zaken die het Fries betreffen. Het voorstel is om die taken uit te breiden tot advisering aan gedeputeerde staten van de provincie Fryslân en alle bestuursorganen bedoeld in de Algemene wet bestuursrecht, voor zover die in de provincie Fryslân gevestigd zijn dan wel de provincie Fryslân als werkgebied hebben, zoals de Onderwijsinspectie. De Raad kan ook advies uitbrengen over beleidsplannen en regelingen inzake het gebruik van de Friese taal aan andere overheidsorganen en rechterlijke instanties zoals in deze wet bedoeld.

De Raad voor de Friese taal die wettelijk de bevoegdheid krijgt om gericht advies uit te brengen aan bestuursorganen die in Fryslân gevestigd zijn of waarvan het werkterrein zich tot Fryslân uitstrekt zal eraan bijdragen dat het Fries in de praktijk een gelijkwaardige positie krijgt naast het Nederlands. Tevens kan de Raad voor de Friese taal een belangrijk

¹² Stb. 2010, nr. 2161

instrument zijn om gelijkstelling van beide talen in de praktijk te effectueren, zo leert *mutatis mutandis* de vergelijking met taalwetgeving uit andere landen, zoals de Welsh Language Act van 1993. Onder de Welsh Language Act 1993 is formeel besloten tot oprichting van een Welsh Language Board, die bevoegd is overheidsorganen te adviseren om het beleid van het Welsh op een meer gelijke voet met het Engels te brengen. Dankzij die bevoegdheid is de gelijkstelling van beide talen in de praktijk daadwerkelijk van de grond gekomen.

9. Eedbepalingen in het Fries

Overeenkomstig het advies van de Commissie-Kingma Boltjes uit 1953 werd in 1956 de mogelijkheid geopend de eed, belofte of bevestiging in de Friese taal af te leggen. Daarbij werd geen territoriale begrenzing toegepast: ook buiten de provincie Fryslân werd het toegestaan de eed, belofte of bevestiging in het Fries af te leggen.

Het afleggen van de eed of belofte in het Fries door leden van provinciale staten en gemeenteraden, als ook door leden van het algemeen bestuur van waterschappen is derhalve reeds mogelijk sinds 1956. Ook gedeputeerden, wethouders en leden van het dagelijks bestuur van waterschappen kunnen gebruik maken van de mogelijkheid die de wet biedt. Blijkens de derde rapportage ten aanzien van het Europees Handvest voor regionale talen of talen van minderheden dat Nederland in 2008 heeft ingediend bij de Raad van Europa, wordt in Fryslân van deze mogelijkheid veelvuldig gebruik gemaakt. Ook verschillende Friese leden van de Eerste en Tweede Kamer kiezen ervoor de eed of belofte in het Fries af te leggen. Ook bij de beëdiging van ambtenaren van de burgerlijke stand in Fryslân wordt veelvuldig gebruik gemaakt van de mogelijkheid om de eed of belofte in het Fries af te leggen. Over het gebruik van het Fries bij de beëdiging van notarissen, advocaten en leden van de rechterlijke macht zijn geen gegevens beschikbaar.

Hoewel veelvuldig gebruik wordt gemaakt van de mogelijkheid om de eed of belofte in het Fries af te leggen, bleken er toch nog een aantal knelpunten te bestaan. Zo werd in 2002 door de toenmalige burgemeester van de Friese gemeente Opsterland de bestaande praktijk rond het gebruik van de Friese taal bij beëdiging van nieuwe gemeenteraadsleden in twijfel getrokken. In de Gemeentewet had de wetgever immers niet uitdrukkelijk voorzien in een Friese tekst van de zuiveringseed zoals die wordt voorgelezen door de voorzitter van de raad. Kennelijk had de wetgever de bedoeling dat uitsluitend degene die de eed of belofte aflegt, gebruik mocht maken van de Friese taal, zo was zijn redenering. Naar het oordeel van de regering was dit effect niet beoogd. Tussen 2004 en 2007 zijn de eedbepalingen in Gemeentewet, Provinciewet en Waterschapswet aangepast en is ook de Friese formulering van de zuiveringseed integraal in de wet opgenomen. Daarmee zijn voor het bestuurlijk verkeer zowel de wettelijk vastgestelde bewoordingen van degene die de eed afneemt als degene die de eed aflegt in de Friese taal vastgelegd.

Voor de eedbepalingen in het rechtsverkeer zijn vergelijkbare aanpassingen nog niet doorgevoerd. Dit laatste gebeurt in het onderhavig wetsvoorstel alsnog, zodat ook de tekst van degene die de eed of belofte afneemt bij de beëdiging van bijvoorbeeld ambtenaren van de burgerlijke stand, notarissen, advocaten en leden van de rechterlijke macht in het Fries een wettelijke grondslag krijgt.

10. Friestalige modellen voor kandidaatstelling bij verkiezingen

Op 7 december 2010 is tijdens de Algemene Beschouwingen in de Eerste Kamer toegezegd dat de modelformulieren voor de verkiezingen mede in de Friese taal zullen worden vastgesteld. Daarbij zegde de regering toe om de Friese versie van deze formulieren nog voor de Statenverkiezingen gereed te hebben, zo deelde de minister-president mee. De modellen voor de kandidaatstelling zijn voor de Provinciale Statenverkiezingen van maart 2011 vertaald en gepubliceerd in een ministeriële regeling. De tekst is verschenen in de Staatscourant van 24 december 2010 (nr. 20760). Het bleek evenwel te kort dag om de gewijzigde modellen op te kunnen nemen in de geautomatiseerde software die de Kiesraad aan partijen beschikbaar stelt in het kader van de kandidaatstelling.

Overigens is het sinds 1989 al mogelijk om op grond van artikel H2, vijfde lid, van het Kiesbesluit Friestalige aanduidingen op de kandidatenlijst voor provinciale staten van Fryslân en gemeenteraden in Fryslân te gebruiken. Een soortgelijke regeling geldt voor de verkiezingen van de leden van het algemeen bestuur van een waterschap geheel of gedeeltelijk gelegen in de provincie Fryslân ingevolge artikel 2.17 van het Waterschapsbesluit.

De regering zal bezien of het wenselijk is in de toekomst Friestalige modellen voor onder meer kandidaatstelling bij verkiezingen beschikbaar te stellen en of en in hoeverre aanpassing van regelgeving inzake het kiesrecht nodig is.

11. Noodzaak tot afzonderlijke wetgeving

Ter wille van overzichtelijkheid en herkenbaarheid is in zijn algemeenheid niet gekozen voor aanvulling en wijzigingen van de bestaande wetten, maar zijn de wettelijke voorzieningen die ten aanzien van het gebruik van Friese taal in het rechtsverkeer en het bestuurlijk verkeer vervat in een nieuwe afzonderlijke wettelijke regeling. Een uitzondering is gemaakt voor de eedbepalingen in het rechtsverkeer. Deze bepalingen worden via wijziging van bestaande wetten in de relevante wetgeving opgenomen.

12. Financiële gevolgen

Dit wetsvoorstel behelst een aantal uiteenlopende maatregelen. Voor de maatregelen op het terrein van het bestuurlijk verkeer en van het rechtsverkeer bestaat de mogelijkheid dat de invoering van de Wet gebruik Friese taal extra kosten met zich mee brengt. Het gaat dan om uitvoeringskosten die ten laste komen van de desbetreffende overheid. De verwachting is dat in de praktijk de extra kosten zich niet of nauwelijks zullen voordoen, omdat de voorgestelde wettelijke regelingen vaak al zijn verwerkt in het huidige Friese taalbeleid dat decentrale overheden in Fryslân voeren en dus ook de bijbehorende kosten al worden gemaakt. In het provinciefonds zijn in 2006 middelen ter bevordering van de Friese taal toegevoegd aan de algemene uitkering, maar die hebben met name betrekking op het onderwijs. Om die reden is het niet aannemelijk dat een deel van de kosten gefinancierd kunnen worden vanuit deze middelen. Om die reden zal er specifiekere gekeken moeten worden naar mogelijke noodzaak van financiële compensatie in zowel

provinciefonds als gemeentefonds. Deze noodzaak zal zichtbaar worden in het periodiek onderhoud van beide fondsen.

De kosten inzake het gebruik van het Fries in het bestuurlijk verkeer die ten laste van het Rijk komen, zijn eveneens beperkt. In veel gevallen beschikken organen van de rijksoverheid die in Fryslân werkzaam zijn, over personeel dat voldoende kennis heeft van de Friese taal om in het Fries gestelde documenten te begrijpen. In die gevallen kan uiteraard van een vertaling worden afgezien. Verder kunnen ambtenaren nu ook veelal cursussen Fries volgen, wanneer dat voor hun functie nodig wordt geacht. Die kosten worden in het algemeen binnen het reguliere opleidingsbudget gedekt.

Voor de rechtbanken in Fryslân geldt hetzelfde. De voorgestelde aanpassingen zullen niet leiden tot zodanige wijzigingen in het beleid dat moet worden gerekend met aanzienlijke extra uitgaven van rechtbanken in Fryslân.